

Тема: Проголошення ЗУНР. Радянсько - Польська війна.

ПЛАН.

1. Утворення ЗУНР. Внутрішня та зовнішня політика
2. Акт злуки УНР та ЗУНР, його історичне значення.
3. Війна Польщі і ЗУНР (1918-1919). Причини поразки ЗУНР.
4. Радянсько – польська війна. Хід воєнних дій.

1) Зумовлені I світовою війною революційні процеси => до падіння Австро-Угорщини.

16 жовтня 1918 р. – австр. цісар видає маніфест про федеративний устрій держави.

18 жовтня 1918 р. – укр. парламентарії Сх. Галичини та Буковини створили у Львові орган представницької влади – Українську Національну Раду, яка поставила питання про об'єднання всіх західноукраїнських земель в єдину українську державу.

Противниками цих планів вступили *Польські державні кола*.

28 жовтня 1918 р. – в Кракові було створено польську ліквідаційну комісію. Її представники повинні були 1 листопада 1918 р. прибути до Львова, щоб прийняти від австрійського намісника владу над цією територією.

За цих обставин укр. молоді офіцери ще у **вересні 1918 р.** – утворили **Центральний Військовий Комітет** і вирішили взяти ініціативу в свої руки. В ніч з 31 жовтня на 1 листопада 1918 р. – укр. військові частини взяли під контроль Львів, та поширили вплив Укр. Нац. Ради. – в містах Станіслав, Рава-Руська, Коломия та ін..

1 листопада 1918 р. – австрійська влада погодилась на передачу влади Укр. Нац. Раді.

11 листопада 1918 р. у Львові УН Радою було створено виконавчий орган влади – **Державний Секретаріат** (К. Левицький)

13 листопада 1918 р. – Укр. Нац. Рада затвердила тимчасовий Основний закон => новостворена Укр. Держава дістала назву ЗУНР, визначились її кордони, герб та прапор.

Президентом ЗУНР став Є. Петрушевич.

Внутрішня політика:

- 1) Створена централізована система управління: центральні органи спирались на добре організовану систему місцевого керування;
- 2) Створення регулярних військ ЗУНР – Укр. Гал. Армії (УГА);
- 3) Заходи щодо виведення економіки з кризи:
 - встановлення держ. монополії на продаж зерна, хліба, цукру, спирту, сірників, шкір худоби, свиней, заборонений вивіз нафти.
 - введено в обіг власну валюту – *гривню і карбованець*;

- відновлювались залізниці.
- 4) За законом 14 квітня 1919 р. – ліквідовано поміщицьке землеволодіння (земля -> безземельним і малоземельним селянам).
- 5) Затверджено державність української мови.

Зовнішня політика

Зовнішня політична діяльність спрямована на міжнародне визнання молодій держави:

- 1) насамперед країнами Антанти;
- 2) припинення війни з Польщею.

2) В умовах, коли польська сторона зуміла швидко організувати опір укр. військам, в листопаді окупували Львів, в листопаді – грудні 1918 р. – здобули 1/6 частини повітів, де було проголошено владу ЗУНР.

+ Румунія окупувала частину Буковини, Угорщина – Закарпаття.

За цих складних умов ще більш актуальною стала ідея об'єднання ЗУНР та УНР, яку підтримувала основна маса населення західноукраїнських земель.

22 січня 1919 року в Києві було проголошено Акт злуки УНР і ЗУНР в єдину соборну Україну.

ЗУНР дістала назву Зах. Область УНР (ЗоУНР) і цілковиту автономію.

Значення злуки УНР та ЗУНР:

- 1) сам факт проголошення об'єднання УНР та ЗУНР мав величезне морально-політичне значення, підтвердивши прагнення укр. народу жити в незалежній і соборній Українській державі;
- 2) велике значення для подальших подій мала взаємодія УГА та армії Директорії.

Позитивно вплинули на адміністративний апарат Директорії галицькі службовці.

Ці й інші приклади свідчили про можливість і необхідність об'єднання.

Фактично, державне об'єднання УНР та ЗУНР не відбулося, але історичний досвід державотворення як на Сході, так і на Заході України був дуже цінний для українських політиків, для державотворення сучасної незалежної України.

3) Війна Польщі і ЗУНР (1918 - 1919).

Причини поразки ЗУНР.

З початку листопада польські війська почали наступ в західноукраїнських землях. 21 листопада 1919 р. – поляки оволоділи Львовом.

Згодом поляки контролювали 10 з 59 повітів, де ЗУНР проголосила свою владу

Уряд ЗУНР переїхав до Тернополя => до Станіслава.

На заклики про допомогу країни Антанти не відреагували – т.ч. ЗУНР опинилась в міжнародній ізоляції.

Після об'єднання УНР та ЗУНР – УГА налічувала в середині січня 1919 р. – 60 тис. вояків і незважаючи на нестачу зброї – методично витісняла поляків з Галичини.

Середина лютого 1919 р. – українські війська почали *Вовчухівську операцію* (оволодіння Львовом, Перемишлем, вихід до річки Сян).

Втрутилась Антанта (Франція – на боці Польщі)

22 лютого 1919 р. – місія на чолі з генералом Ж. Бартелемі закликали до переговорів українців і поляків.

Умовою реалізації цього плану було встановлено демаркац. лінії (Бартелемі) => до Польщі відходило 40% площі Сх. Галичини (Львів + Дрогобицько-Борисл. нафтовий басейн)

Українська сторона відмовилась від компромісу, а поляки – зміцнили свою армію.

Поляки витіснили УГА від Львова і поновили залізничне сполучення з Перемишлем.

Антанта знову пропонує переговори:

– демаркац. лінія Боти залишала під контролем ЗОУНР Дрогобицький нафтовий басейн (несподобалось полякам).

Травень 1919 р. – в Галичину і Волинь направлено 80-тис. армію Й. Геллера (польські військовополонені, що воювали в німецькій армії).

Початок червня 1919 р. – польські війська контролювали приблизно всю Галичину.

Уряд С. Голубовича склав повноваження, а вся повнота воєнної і цивільної влади за рішенням УНР => Є. Петрушевича.

7 – 28 червня 1919р. УГА провела наступальну операцію (*Чортківська офензива*)

За 2 тижні було відвойовано значну частину Галичини.

АЛЕ – поглинено останні сили УГА;

- хронічна нестача зброї, боєприпасів;

- посилення міжнародного тиску;

- перегрупування польських військ, та призначення Ю. Пілсудського командувачем війська в Галичині.

⇓

Після 27 червня – УГА потерпали поразки, 16 – 18 липня 1919 р. формування УГА перейшли р. Збруч і Сх. Галичину опинившись під *польською окупацією*.

Причини поразки ЗУНР:

- 1) ЗУНР опинилась в міжнародній ізоляції, без військової та дипломатичної підтримки європ. д-в;
- 2) УНР, воюючи на декількох фронтах у 1918 – 1919рр. не могла захистити територію ЗУНР від окупації Польщею;
- 3) ЗУНР не створила ч/з економічні причини достатню за чисельністю та в-вим оснащенням армію, здатну захистити суверенітет держави і її територію.

ЗУНР реально (на власній території) проісн. 8,5 місяців = 257 днів.

- 4) Радянсько – польська війна та Україна.

21 квітня 1920р. – УНР та Польща підписали ***Варшавський договір*** :

1. Польща визнавала незалежність УНР і Директорію УНР на чолі з С. Петлюрою як верховну владу в державі;
2. Польський уряд зобов'язував не укладати міжнародних угод, спрямованих проти України.
3. Українському населенню в Польщі і польське – в Україні гарантувались нац. - культурні права.
4. УНР офіційно погоджувалась на анексію Польщею західноукраїнських земель (Галичина, Зах. Волинь, частина Полісся, Лемків., Підляшшя, Посяння, Холмщина).

24 квітня 1920р. – УНР і Польща уклали військову конвенцію (об'єднання сил для боротьби з більшовиками).

25 квітня – польсько-українські війська (20тис. + 15тис.) перейшли р. Збруч і почали активні бої (успішно).

Протягом 1-го тижня – здобуто Житомир, Бердичів, Козятин.

6 травня 1920р. – польсько-українське військо ввійшло до Києва.

- АЛЕ** - на Одеському напрямку – не вийшли до Чорного моря;
- після формування Дніпра – зупинені на лінії Вишгород – Бориспіль;
 - в тилу Червоної армії не вибухнув антибільшовицький заколот.

Зміцнивши свою позицію більшовики 14 травня 1920р. – почали контрнаступ.

26 травня – 40тис. радянська армія (Київська наступальна операція) визволила Київ, Вінницю, Коростень, почали наступ на Львів.

Мріючи перенести світову революцію на штиках «в Європу» радянські війська планували взяти Львів => Варшаву.

Країни Антанти негайно відреагували на прохання пол. уряду про допомогу.

Компроміс у вирішенні рад.-пол. (?): визнання «лінії Керзона» (грудень 1919р.)
Сх. кордон Польської держави залишав під контролем польсько-українські етнічні землі – Посяння, Підляшшя, Холмщина, Лемківщина.

(Польська сторона визнала «лінію Керзона»).

РНК Росії утворює в Україні маріонеткові радянські уряди – польський Тимчасовий ревком (Ф. Дзержинський), Галицький ревком (В. Затонський).

Наступ на пол. фронті продовжувався, але радянські війська мали багато проблем :

- відрив від тилів, значні темпи просування + втрати;
- перехід польського кордону => протидію місцевого населення , розгортання національно-визвольного руху;
- підтримана Францією Польща швидко провела мобілізацію.

Польські війська (в 6 раз більші) перейшли в наступ; радянська армія ціною великих втрат стабілізувала фронт на лінії Коростень – Житомир – Бердичів.

ПРОТЕ ні польська ні радянська сторона не мали сил для вирішального удару => у жовтні 1920р. – між Польщею і радянською Росією укладено перемир'я (35тис. військо УНР мусило самостійно вести боротьбу).

18 березня 1921р. – Ризький мирний договір:

(Польща і Радянська Росія)

- Польща визнавала УСРР;
- Підляшшя, Холмщина, Зх. Волинь, Зх. Полісся => під контроль Польщі. Листопад 1920р. – рад. Війська вибили Врангеля з Криму => громадянська війна в Криму завершилась;
- Варшавський договір не дав змогу реалізувати плани С. Петлюри і Ю. Піл судського;
- Не виправдались розрахунки на слабкість Черв. Армії, критичність ситуації в рад. Державі і т.д.;
- Більшовики зчинили швидкий контрнаступ польсько-українським військом;
- Завершення громадянської війни засвідчувало не лише перемогу радянської влади на теренах колишньої Російської імперії, а й
- Поразку національно-патріотичних сил та болочий територіальний розкол українських земель.

Тема: Україна в 1919 -1920 рр.
Історичне значення української революції.

План.

1. Формування центр. апарату радянської влади в Україні.
2. Політика “воєнний комунізм” в Україні. Продовольча диктатура та антибільшовицький опір в Україні.
3. Україна в 2 половині 1919 – 1920рр.
4. Розгром Денікіна, Врангеля і махновського.
5. Причини поразки української революції. Історичне значення.

1) 1919р. – рік встановлення радянської влади в Україні (чергова спроба).

3 січня – ЧА зайняла Харків, куди переїхав радянський уряд України.

6 січня – УНР перейменовано на УСРР.

- Тимчасовий робочо-селянський уряд => РНК України (Х. Чаковський);
- Ради – в губернських містах;
- ревкоми на місцевому рівні (диктаторські органи управління);
- комітети бідноти – на селі (створювалось для розколу селянства).

Юридичне оформлення радянської державності:

10 березня 1919р. – ІV Всеукраїнський з’їзд Рад прийняв **Конституцію УСРР** (за прикладом Конституції РСФРР);

- перемога “диктатура пролетаріату”;
- побудова соціалізму;
- демократичні права і свободи для трудового народу;
- центральні органи: Всеукраїнський з’їзд Рад, Всеукраїнський Центральний Виконавчий комітет (ВЦВК) та РНК.

1 червня 1919 р. – утворився “воєнно-політичний союз” формувань незалежних України, Латвії, Литви, Білорусії, Російської федерації.

Основна мета – шляхом мобілізації та централізації сил радянських республік відстояти радянську владу (об'єднання збройних сил, промислового потенціалу, фінансів, залізниць, комісаріатів праці.)

2) “Воєнний комунізм” – модель державного регулювання економіки.

1. Через критичні обставини – вимушені заходи;

2. Спроба переходу до нового суспільного ладу:

- націоналізація підприємств;
- заборона свободи торгівлі, згорання грошового обігу;
- запровадження карткової системи розподілу продуктів;
- мілітаризація народного господарства, встановлення державного контролю над виробництвом, запровадження загальної трудової повинності;
- ведення продовольчої розкладки (11 січня 1919 р.), тобто фактично реквізиції продовольства продзагонами (що склались в основному з робітників).

Продрозкладка була одним з елементів встановлення продовольчої диктатури, що виявилась в запровадженні монополії на торгівлю хлібом, штучному утриманні твердих цін, створенні комітетів бідноти, формуванні продзагонів для примусової хлібозаготівлі.

14 лютого 1919 р. – Декрет ВЦЦВК “Про соціалістичне землекористування” (колективізація) :

- ці закони спричинили хвилю стихійного селянського руху проти продрозкладки і колгоспів (квітень 1919 року – охоплено майже всю територію УСРР).
- виступ М. Григор'єва – травень 1919 року (його не підтримали Махно і Зелений), а саме радянські війська придушили виступ.

3) Рубіж 1919-1920 роки – пік громадянської війни в Україні.

Особливості громадянської війни в Україні:

1. Велика кількість претендентів на владу в Україні;
2. Різновекторність політичних, економічних, національних орієнтацій воюючих сторін;
3. Відсутність військово-політичної сили, яка б домінувала протягом тривалого часу в Україні;
4. Нестача зброї, боєприпасів, ресурсів;
5. Пасивність основної маси українського населення, яке у своїй більшості стало об'єктом насилля;
6. Політичний вплив на подію зовнішніх чинників;
7. Укладення численних нетривалих компромісів між ворогуючими сторонами.

Кінець весни 1919 року – радянська влада знесилена.

Підйом білогвардійського руху (А.Денікін – Добровольча армія):

- боротьба за Донбас;
- 4 травня 1919 р. захопили Луганськ, Харків, Маріуполь, Катеринослав;
- кінець липня – контроль над Кримом, над лівобережжям, крім Чернігова;
- повстання у тилу радянських військ – Махна, Григор'єва. Шанс для контрнаступу С.Петлюри на правобережжі, приєдналась УГА (разом 80 тисяч військ). Утворено штаб Головного отамана, який очолив М. Юнаков, але існують протиріччя між поглядами Петлюри та Петрушевського.

Кінець липня 1919 року – спільний похід УНР та ЗУНР.

Серпень 1919 року – захоплено Вінницю, Житомир, Бердичів.

30 серпня 1919 року – вступ до Києва

31 серпня 1919 року – Добровольча армія вступила до Києва, а українські війська відступили.

Українські війська потрапили в ”трикутник смерті“: радянські війська, польські, білогвардійські:

- нестача зброї, боєприпасів;
- епідемія тифу.

Частина УГА перейшла до Денікіна. Війська УНР розпались, частина перейшла до Поляків, інша частина вела партизанську боротьбу проти білих і Червоної Армії. Війська УНР розпорошені і переможцем у другій половині 1919 року за контроль над Україною вийшла Добровольча армія (кінець літа – вся Україна: Харків, Київ, Новоросійські області).

Таким чином, Денікін встановлює окупаційний режим:

- терористична диктатура;
- репресії;
- відновлення поміщицьких землеволодінь;
- відродження свободи торгівлі;
- ліквідація 8-годинного робочого дня,
- обмеження сфери вжитку української мови.

Це спричинило протест народних мас, як слідство виник партизанський рух (радянський, петлюрівський, політично не визначений).

Найпотужніша течія повстання партизанського руху – махновська (серпень 1919 року – армія мала 20 – 100 тисяч вояків)

4) 20 вересня 1919р. – Махно і Петлюра уклали угоду в боротьбі проти Денікіна.

Махно відбив у білих територію від Пере-пу до Бердянська і від Коханки до Синельникового.

Слабкістю білих – скористувались більшовики березень 1920р. - більшовики володіли майже всіма великими містами.

Втретє прийшовши на Україну – більшовики врахували помилки :

3 грудня 1919р. – VIII Всеросійська конференція РКП(б) – резолюція “Про радянську владу в Україні“ (пом’якшення офіційного курсу) => поступки :

- формальне визнання самостійної України;
- передача селянству значної частини колишніх радгоспних земель;
- зменшення обсягів продрозкладки.

АЛЕ цей документ залишався декларацією, утвердження централізму:

- Грудень 1919р. – утворився Український ревком (Г. Петровський);
- Формування однопарт. системи;
- Відновили політику “воєнного комунізму“;
- Нова хвиля “червоного терору“.

Пропагандистського удару по масах виявилось достатньо, щоб забезпечити радянському режимові певною мірою стабільну соціалістичну базу та підтримку.

Радянсько – Польська війна.

Листопад 1920р. – радянські війська вибили Врангеля з Криму та розгромили основні сили махновських повстанських загонів, громадянська війна в Україні фактично завершилась.

Завершення громадянської війни засвідчило не лише перемогу радянської влади в Україні, а й поразку національно – патріотичних сил та болючий територіальний розкол українських земель.

5) Причини поразки :

- різні погляди на майбутнє України в лідерстві національного руху, що приводило до його розколу й ослаблення;
- відсутність підтримки центральної влади широкими верствами населення;
- відсутність ефективного адміністративного апарату;
- несприятливий зовнішній чинник (російські білогвардійці та більшовики, Польща і Антанта вороже ставилась до незалежної України і робили все, щоб ліквідувати її державність).

Історичне значення :

1. після тривалого періоду русифікації, національного і соціального гноблення український народ, створивши владу незалежну державу й декілька років підтримуючи її існування, продемонстрував своє невичерпне прагнення до самостійності.
2. у широких масах українського населення зростаюче переконання, що без власної держави неможливе поліпшення життя кожного окремо і процвітання України в цілому.
3. приклад поколінь українців тощо.

Тема: *Запровадження нової економічної політики.*

План.

1. Міжнародне та внутрішнє становище УСРР на початку 20-тих років (1921 – 1922).
2. Суть нової економічної політики, її особливості в Україні.
3. Голод 1921 - 1923 рр.

1) Міжнародне становище:

На початку 20-тих років УСРР мала формальний статус самостійної держави.

I. кінець 20 – початок 1922рр. – рішучий дипломатичний прорив, вихід з ізоляції

II. червень 1922 – серпень 1923рр. – поступове згортання зовнішньої політичної державності.

Основне завдання української дипломатії на I етапі:

- розбудова дипломатичних структур;
- встановлення дипломатичних відносин та укладення договорів;
- створення правової бази дипломатичної державності.

Основна мета:

- визнання УСРР великими державами;
- врегулювання відносин з прикордонними державами;
- укладання торгово – економічних договорів.

14 лютого 1921р. – мирна угода з Литвою. Потім з Латвією та Естонією.

18 березня 1921р. – Ризький мирний договір з Польщею (за Польщею зберіг. контроль над українськими землями по Збруч і Горинь).

2 січня 1922р. – договір з Туреччиною ("+" до торгівлі).

Всією роботою керував наркомат закордонних справ НКЗС УСРР (Х. Раковський) + утворення НК зовнішньої торгівлі (НКЗТ).

На початку 20-х рр. – напруженими були стосунки з великими державами.

Квітень 1921р. – угода з Німеччиною про обмін військовополоненими; Німеччина визнала Україну де-факто.

Листопад 1922р. – на Україну поширено дію угоди в Рапалло між Німеччиною та Росією.

Таким чином на початку 1922 р. – чіткіше вимальовується тенденція до обмеження дипломатичної активності УСРР.

ПРИЧИНИ:

I зовнішні – небажання західної держави юридично визнавати всі радянські республіки;

II внутрішні – зміцнення централізації, посилення унітаризму, концентрація владних важелів у руках Москви.

На початку квітня 1922 р. – УСРР ліквідувала дипломатичну місію в країнах Балтії.

Поступово ліквідуються зовнішньо політичні представництва УСРР.

18 жовтня 1922 р. – ЦК КП(б)У приймає постанову «Про згортання апарату НКЗС», в серпні 1923 р. – консулати та дипломати служби України були злиті з апаратом союзного НКЗС.

20 вересня 1923 . – остаточно перестав існувати НКЗС УСРР.

Відтоді майже 20 років Україна навіть формально не здійснювала дипломатичних кроків.

ВНУТРІШНЕ СТАНОВИЩЕ: (на початку 20-х років визначалось глибокою кризою)

1. Економічна розруха.

– тривалі воєнні дії (протягом 7 років) зруйнували матеріально-технічну базу промисловості, + нестача кадрів;

– політика «воєнного комунізму» привела до дезорганізації господарських зв'язків.

Збитки = 10 млрд. карбованців золотом (від 39 загальних млрд. карбованців)

1920 р. виробництво продукції понизилось до 1/10 довоєнного рівня сталі – 1,7%, вугілля 22% рівня 1913р.

1921 р. – з 11 тис. підприємств – діяло 2,5 тис. (дрібних)

С/г.

– незацікавленість селян зумовлена політикою «воєнного комунізму»;

– незабезпечення реманентом і тягловою силою.

Посівна площа на 15% => валовий збір хліба = 38,5 % рівня 1913 р.

2. Політична нестабільність, яка була наслідком невдоволення продрозкладкою з боку українських селян.

Вилучати хліб з українського села ставало дедалі важче, так як продзагонів не вистачало – їм на допомогу було кинуте 68 загонів червоноармійців (5,5 тис. чол.)

Української запасної армії => це все ускладнило і => збройний опір селян.

Донецька, Катеринославська, Полтавська, Кременчуцька губернії – повстанський рух (політичний бандитизм) (кінець 1920 – початок 1921 р. – 100 тис. повстанців)

=> на боротьбу з повстанцями кинуте 2/3 військ Червоної Армії, діяли проти Врангеля (В. Блюхер, П. Дибенко, Г. Котовський, О. Пархоменко та ін.)

З часом, селянський рух став своєрідною професійною діяльністю декласованих елементів міста і села, які були розбещені війнами та політичною нестабільністю суспільства.

Так, питання про ліквідацію продрозкладки перетворилось з проблеми економічної у політичну з тенденцією переростання у воєнну.

2) НЕП.

Березень 1921р. – х з'їзд РКП(б) вирішив замінити продрозкладку *продподатком* (в Україні – розмір податку становив 126 млн. пудів зерна замість 180 млн. пудів).

Причини появи НЕПу :

1. Закінчення бойових дій, перехід до мирного будівництва вимагали зміни акцентів в економіці.
2. Кризовий стан економіки, що мав тенденцію до посилення негативних явищ, стимулював відхід від воєнно-комуністичної доктрини.
3. Невдоволення селян продрозкладкою, що виливалось у збройні виступи проти влади, зумовлювало зміни співвідношення класових сил у суспільстві і диктувало необхідність нового підходу до проблеми відносин міста і села.
4. Спад світового революційного руху вичерпав надії на здійснення світової революції і матеріально-технічної допомоги західному пролетаріату, що змусило більшовиків дотримуватись гнучкішої лінії у ставленні до селян.

НЕП – комплекс заходів перехідного періоду, який передбачав:

- заміну продрозкладки продподатком;
- використання торгівельно-грошових відносин, формування ринку; відродження торгівлі;
- кооперування трудящих;
- запровадження госпрозрахунку, посилення особистої зацікавленості у результатах праці;
- тимчасовий допуск капіталістичних елементів в економіку.

Особливості НЕПу в Україні:

- пізніший початок, так як продподаток мав стягуватись з врожаю 1921 року, на практиці цей процес здійснювався методами продрозкладки;
- практикувалось захоплення заручників, терор залякування селян (реально НЕП почався в Україні на початку 1922 року), голод 1921-1922 років погіршив становище в сільському господарстві;
- затягування переходу до НЕПу в Україні пояснювалось прагненням радянського керівництва якомога довше користуватись, без обмежень, ресурсами України. При цьому не зверталась увага на українських селян;
- свобода торгівлі породжувала у селян зацікавленість ефективнішому веденні господарства;
- почала відроджуватись кооперація (було охоплено більшу частину сільського населення України).

Промисловість:

- державна власність на крупну і часткову середню промисловість: приватним особам передано дрібні підприємства;
- основними ланками управління промисловістю стали трести (замість главків) – 21 республіканські, 54 губернські трести, які мали широку господарську самостійність;
- промислові підприємства і їх трудові колективи не одержали господарської самостійності.

Торгівля:

- приватний капітал в перші роки НЕПу контролював 75% роздрібного товарообігу;
- стимулювався розвиток економіки і водночас посилювались негативні явища – спекуляції, шахрайства (фінансова криза 1922 року, криза збуту).

Економічні наслідки запровадження НЕПу:

- у 1928-1929 рр. електроенергії вироблено на 138% більше, ніж в 1913 році;
- кам'яне вугілля – на 119,3%, сталі – на 117%;
- поступово виходило з кризи сільське господарство, яке за обсягом валової продукції 1927-1928 рр. дещо перевищує рівень 1913 року; але сільське господарство помітно відставало від промисловості.

Проте наприкінці 20-х років НЕП було згорнуто.

ПРИЧИНИ:

/ ЕКОНОМІЧНІ ПРОТИРІЧЧЯ/

- реформаційні пошуки => не лише до позитивних, але й до негативних явищ;
- наприкінці 20-х років було вичерпано ресурси і країна опинилася на порозі гострої кризи, в основі якої лежала нестача капіталів для реконструкції промисловості;

ПРОБЛЕМА: залишити НЕП і мати низькі темпи розвитку народного господарства, також відставати від інших країн або відмовитись від ринку, повернутися до адміністративних методів, сконцентрувати наявні ресурси і здійснити форсований ривок головної ланки господарства – важкої індустрії;

/ ПОЛІТИЧНІ І СОЦІАЛЬНІ ПРОТИРІЧЧЯ/

- економічний плюралізм, що набирає сил, необхідність появи політичного плюралізму, адже приватний сектор хотів мати допуск до політичних та юридичних важелів, щоб надійно гарантувати захист економічних інтересів;
- більшовицька партія ділитись владою не бажала;
- прогресуюче розшарування суспільства, поява безробіття, безпритульність, підвищення соціальної напруги.

За цих обставин у 1929р. більшовицьке керівництво і вирішило відкинути НЕП.

Отже, НЕП був реакцією на об'єктивні обставини:

- кризовий стан економіки;
- невдоволення селян продрозкладкою;
- спад світового робітничого руху тощо.

Запровадження НЕПу в Україні зумовило відродження приватної ініціативи, сприяло поліпшенню економічної ситуації.

Ця політика була вимушеним кроком, здійсненим під тиском обставин, а не стратегічною лінією.

Згортання наприкінці 20-х років НЕПу зумовило внутрішніми економічними протиріччями цієї політики та суперечливими процесами, які вона зумовила в суспільстві:

- спад темпів розвитку;
- вичерпання ресурсів;
- небажання більшовицької партії ділитися владою і поширити дію економічного плюралізму на політичну сферу;
- швидка диференціація суспільства, зростання соціальної напруги; а значить і створення соціальної бази для рішучої відмови від ринкових відносин.

3) ГОЛОД. 1921-1923 РОКИ

4) ЕТАПИ ТВОРЕННЯ СРСР ТА ПРОЦЕС ВХОДЖЕННЯ УСРР ДО СКЛАДУ СРСР

I етап. (Червень 1919 – грудень 1920 рр.) – утворення «воєнно-політичного союзу» радянських республік, збереження за Україною формального статусу незалежної держави;

- об'єднання найголовніших наркоматів РФ та союзних республік, формально незалежних.

[Федерація чи автономія]

II етап. (Грудень 1920- грудень 1922рр.) – формування договірної федерації, посилення підпорядкування України, обмеженість її суверенітету.

28 грудня 1920 рік – РФ і Україна підписали угоду про воєнний і господарський союз.

- Вже об'єднано не п'ять, а сім наркоматів;
- 1922 рік – всі кодекси РФ поширено на всі радянські республіки;
- боротьба ідей федералізації й автономізації.

30 грудня 1922 рік – I з'їзд Рад СРСР затвердив Декларацію про утворення СРСР і союзний договір (Росія, Україна, Білорусія, Азербайджан, Вірменія, Грузія).

26 січня 1924 року – II з'їзд Рад СРСР – I Конституція СРСР.

Травень 1925 рік – 9 Всеукраїнський з'їзд Рад – Конституція УСРР.

4) «Шахтинська справа»

Особливу активність «підсистема страху» розгортає наприкінці 20-х по 30-ті роки.

Одним із перших кроків до масового терору стала компанія боротьби із «шкідливими» та саботажниками. Сигналом до неї стала «шахтинська справа»:

Навесні 1928 року за офіційними даними, в Шахтинській окрузі Північно-Кавказького краю було «викрито» велику «шкідницьку організацію», що нібито складалась з вороже настроєних технічної інтелігенції та замаскованих білогвардійців.

В Україні цей сигнал було почуто одразу.

Влітку 1928 року на лаві підсудних серед «шахтинців» опиняються й керівники промисловості України, яким буде предписане створення «харківського центру» для керівництва «шкідництвом».

Після цього набула імпульсу різнопланова, різнобічна, але цілеспрямована боротьба проти кадрів української національної інтелігенції.